

բողոք է հայտ լեզուի տեղը հնգիւ-
հարապատ լեզուներ շարքում և ապա
է նկատելի ռուսերէն թարգմանութիւնը
պատմական և լեզուագիտական ծանո-
թութիւններով Այդ դիտարկողայի
համար ստանում է զոգտորութեան կո-
չում և մինչոյն ժամանակ ընտրում
է խորհրդի համալսարանի պրոֆեսոր,
ուր, ի միջի այլոց, լեզուագիտական
բաժնի թղթաւորութեամբ դաս է տալիս
հայոց գրաբար լեզուն 30 ուսանողնե-
րի, որոնց թիւում շատերը հայեր էին:
Փրագայի դատարանութիւններ ժամա-
նակ նաև բացառում էր նկիւն և ու-
րիշ հայ պատմագիրներ: Խորհրդից նը-
րան հրաւիրում են Բիւրդայի Լիօր քա-
ղաքի արքայական համալսարանը, բայց
պ. Կիլլոնը մերժում է զնալ այնտեղ և,
թողնելով Խորհրդի համալսարանը, դը-
նում է Պետերբուրգ, և առանձնա-
ցած պարապում է գրականական և
գիտական աշխատանքներով:

Նա գրել է, ի միջի այլոց, գերմա-
ներէն և ֆրանսերէն լեզուներով յո-
ղուածներ հայոց լեզուի և գրականու-
թեան մասին և ռուսերէն լեզուով
Ալեքանդրապոլի գրականութեան պատ-
մութիւնը միջին դարերում, իսկ Լոն-
դոնում հրատարակել է անգլիերէն լե-
զուով մի մեծ գիրք՝ Հին կառավարա-
նի սկիզբները: 1886 թուին հայոց
լեզուի մասին գրած իւր մի գրքի հա-
մար Վենետիկի ձեռնարանի անդամ
ընտրուեց:

Պ. Կիլլոնի ամենից նշանաւոր գործն
անշուշտ նրա վերջին աւագելութիւ-
նն էր, որ նա գլուխ բերեց փառաւոր
յաղթանակով և որին նա դեռ պիտի ծա-
ռայէ ապագայում:

Համարձեան տոնի պատմա-
նով «Նոր-Դար»-ի առաջիկայ հա-
մարը լոյս կը տեսնի, շարաւթ,
օրը, մայիսի 13-ին:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳՐԱԳՆԵՐԱՆ ԵՆԵՐԿՆԵՐ
ՄԱՍՈՒԼԻ ՇՈՐՔԸ

(Վերջ 2)

Բաւական յաջող են Գերենիկ
Դեմիրճեանի բանաստեղծութիւնները
Մուրա-ի մէջ, բայց ոչ վերջին, այլ
նախընթաց համարում գետնորոշա-
նները: Նրեւում է, որ ապագայ բանաս-
տեղծը դեռ անփորձ է, հանգրուում
պատահում են այսպիսի անկանոնու-
թիւններ, չէրէ՛ք և նրան համապատաս-
խան՝ քաղաք է, քաղաքը հանգրուում են
կազմում և այլն: Ինչպէս նրան, նոյն-
պէս և ուրիշներին, որոնք ուզում են
ոտանաւորներ գրել, խորհուրդ կը տալի
կարգաւ այս ստորեւայ Արարատի-
3-րդ համարում Յ. Յի. յօդուածը՝ «Բի-
քանի խօսք մեր աշխարհագրորդ տաղա-
չափութեան մասին», որտեղ յօդուա-
ծագիրը խօսում է նախ մեր տաղաչա-
փութիւնների մասին, ցոյց է տալիս
նրանց կանոններն և առանձնայատու-
թիւնները, ապա ընտրութիւն է անում
նրանց մէջ Յօդուածը կը հետաքրքրի
անշուշտ և ոչ-բանաստեղծներին: Դա-
նով Գերենիկ Դեմիրճեանին, մենք պի-
տի խոստովանենք, որ պիտի չէ չենք
կարգաւ աշխարհի գագաթում բանաս-
տեղծութիւններ, ինչպիսիք են նրա
Անա կաթիլը և Մ. Ա-ին-ը: Տեսնում
են, ինչպէս հնամաշ թէմաներին հեղե-
նալը տալիս է նոր և գեղեցիկ ձև,
ինչպիսի յաջող և սրամիտ նմանու-
թիւններ է անում, ինչպէս օրինակ,
Պարսկերը, որպէս մահուան կերտներ,
Լուս զոգորդում են դանդաղանք քաղաք:

*) Տես «Նոր-Դար» № 80.

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Մեկ գրում են Նոր-Նախիջևանի
Սուլթան-Սալա գեղդից:

Այս օրերս Վահագն Կաթողիկոսը
Սուլթան-Սալա ևս այցելեց, որը Նոր-
Նախիջևանից 18 վերստ հեռավորու-
թեան վրայ է գտնուում: Դիւղից ընդ
առաջ էին անցել զիւրի պատուաւոր
մարդիկը: Ժամը մօտ երեքին, ճաշից
յետոյ Վահագն Հայրիկը մուտ գոր-
ծեց Սուլթան-Սալա և ուղղակի գի-
մեց գէպի եկեղեցի, ուր պատշաճա-
ւոր ստորմուր քաղաքից յետոյ, կառքով
գնաց Իւր համար պատրաստուած բնա-
կարանը, որը գեղի ամենայարմար և
և փառաւոր տներէց մէկն է: Այդտեղ
Վահագն Հայրիկին մի փոքր հանգստա-
նալուց յետոյ՝ ներկայացան գեղի քա-
հանան, ուսուցիչները և պատուաւոր
մարդիկը, որոնց ամենքին էլ յորդորա-
կան խրատներ տուաւ գեղական մա-
քուր կեանք վարելու, երկրագործու-
թեան և թէ ուսման մասին. նոյնպէս
յորդորեց ամենքին, որ սիրով և համե-
քաշի ապրին միմեանց հետ և թէ իրենց
միջի կարօտեալներին և այլ հեռավոր հայ
կողմերէն ինչպէս քրիստոնէական մար-
դասերութեամբ Այդ միւնոյն օրը, ժամը
7-ին Վահագն Հայրիկը շատ ուղեկից-
ներով գնաց Նիսիսի մէջ գիւղն ուր 15
վերստ հեռու է Սուլթան-Սալայից: Գէպի
արեւելք: Պէտք է աւելացնել որ Սուլթան-
Սալայի գեղդիցէ կամենում էին յայտ-
նել Վահագն Հայրիկին իրենց գեղ-
ի քահանայի տարօրինակ արարմունք-
ների մասին, բայց Վահագնի թախ-
ծեալ սիրտն չվրդովելու համար չյայտ-
նեցին, այլ թողին ուրիշ յարմարաւոր
ժամանակի:

Թէ և այս քահանայի գեղծումներն մա-
սին եկեղեցու երեցիփառնը, գեղացի-
ներից շատերը և խմբապետ ուսուցիչը
քանի անգամ խնդրաբերով դիմել են
Նոր-Նախիջևանի հոգևոր կառավարու-
թեանը և խնդրել են հոգևոր ատենից
մի պատշաճաւոր տնօրնութիւն վերդի-

Սուլթան յոռետեսութիւնը առաջացած
հիասթափութիւնից, անկեղծ տխու-
թիւն, որը կարծես ոչնչով յոյս չունի
փարատուելու—այս բոլորը միացած
զգացմունքների համարձակ արտայայ-
տութեան հետ, տալիս են բանաստեղ-
ծութիւններին ոյժ և սուղեւորութիւն և
յիշեցնում են Վերմոնտովի լեզուա-
նները:

Շատերին անշուշտ յայտնի է, թէ
ինչ պայմաններից ստիպուած Կ. Պոլսի
հայ խմբագրները՝ Նեղին ընկած հայե-
րէն տառերով միջնադարին թիւթեր են
հրատարակում: Սակայն այստեղ մենք
խմբագրներին էլ իրաւունք ունենք
մի քիչ մեղադրելու, որովհետեւ նրանք
չափազանց զգոյշ են և կարծես խօսե-
լու սովորութիւնը կորցրել են: Ոչ Կ.
Պոլսի և ոչ առհասարակ թիւթահայոց
կեանքի հետ ձեզ չի ծանօթացնել Կ.
Պոլսի հայ թիւթը. կամենում էք խմանալ
ինչ նոր պիւս է ներկայացուում Պարի-
զի թատրոնում, Ներսիսի հեղինակե-
րից ոչ ինչ է ասել այս կամ այն ճաշ-
կերպով ժամանակ—համեցէք, այդպի-
սի ապրանքներ շատ կը գտնենք:

Նա որովհետեւ այդ ապրանքները Նե-
րսիսայից են, նրանց մէջ միշտ մի որ
և է նորութիւն, հետաքրքրութիւն շար-
ժող մի բան կը լինի: Այսպէս, օրինակ,
Արեւելքի համարներից մէկը ծանո-
թացնում է միջ Ֆրանսիայի հռչակա-
ւոր վիպասան Էմիլ Զոլայի ապագայ
նոր վէպի ծրագրի հետ, որը յայտնել
է ինքը, հեղինակը մի ֆրանսիական
լրագրի աշխատակցի:

Էմիլ Զոլան 1868 թ. սկսեց իւր
Ռուզուս Մակար տոհմի պատմութիւ-
նը, որով, խիստպէս առած, և վատա-
կից հռչակուրդ վիպասանի անունը:

չեալ քահանայի տարօրինակ վարմու-
քների համար, սակայն հոգևոր կառա-
վարութիւնը մինչև ցայսօր ոչ մի
տնօրնութիւն դեռ ևս այդ մասին չէ
արել և կարելի է որ չի էլ անի:

Մայիսի 8-ին արդարադատութեան
միջնադար Ն. Վ. Մուրադովը ներկայ
էր Թիֆլիսի երաժշտական դպրոցի ա-
շակերտական կոնցերտին: Հիւրերի թու-
մըն էին արդարադատութեան միջնա-
արութեան գեղարարական տնօրէնը,
Վովկանի կառավարչապետի օգնականը,
Վովկանի ուսումնարանական չըջանի
հոգաբարձուն և այլն:

Հետեւեալ օրը նահանգապետ Փիլի-
քի կրօնական մի պատիւ պ. մի-
նիստրի՝ Նախաճաշ էր պատրաստել,
ուր հրաւիրուած էին տեղական հաս-
տատութիւնների բարձր պաշտօնեա-
ները:

Նոյն օրը պ. մինիստրն այցելեց տը-
ղայոց երկրորդ գիմնազիոնը, բուսա-
րանական այգին, բանտերն և շերա-
մարուծական կայարանը Մուշապո-
լոսում:

Լոնդոնից մայիսի 16-ից (ն. տ.)
Անգլիայի դոքտոր Է. Է. Է. Է. Է. Է. Է. Է.
Պոլսից ստացուած պաշտօնական տե-
ղեկութիւններից երևում է, որ անցեալ-
ները մի քրիստոնէայ նաւաստի կուռում
է իւր մահմեդական պաշտօնակիցներից
մէկի հետ և վերադարձում նրան: Այդ
բանից կուռ է ծագում մահմեդական-
ների և քրիստոնէաների միջև, որի
մահմանակ երկու կողմից էլ վերադար-
ւում են 20 հոգի: Տեղական իշխանու-
թիւնը վերականգնում է կաշըր, ուր,
զրանից յետոյ էլ չի խանգարուում:

Թերթիսի նախընթաց համարում ծա-
նուցել էինք, որ ի պատիւ մեր թան-
կազին հիւր պ. Է. Կիլլոնի հաջկերով
է լինելու. սակայն պ. Է. Կիլլոն-
ը չնորհաւարութեամբ հրաժարուելով,
հաջկերով էր այլևս տեղի չի ունենալ:

Ռուզուս Մակար-ի պատմութիւնը նա
վերջացրեց 1892 թ., երբ լոյս տեսաւ
այդ շարքի քաղաքագրութեան վերջին
Ռուզուս Պատկար վերնագրով: Դրա-
նից յետոյ, նա իսկոյն ձեռնարկում է
ուրիշ շարագրութեան, որը բաղկացած
պէտք է լինէր երեք միմեանց հետ
կապ ունեցող վէպերից: Այս նոր շա-
րագրութեան նպատակն այսպէս էր
բացատրել Էմիլ Զոլան 1894 թ. գեր-
մանացի մի կրթիտիսի գրած նամակի
մէջ. «Նա ուզում եմ ուսումնասիրել
կրօնական հաւատի այժմեան ըզրու-
թիւնը: Դրանով նա ուզում է գրա-
դուել գլխաւորապէս այն պատճառով,
որ տեսնում է, թէ ինչպէս այժմ մար-
դիկ ընկնում են հաւատոյ դրկիւնը»:
Այժմ, շարունակում է նա, տիրում է
հիասթափութիւն գէպի գիտութիւնը,
որը չկատարեց իւր խոստումները.
մարդիկ էլ յուսահատուած դառնում
են այժմ միջնադարեան հաւատին, այն
տղայական հաւատին, որն առանց քա-
տորութիւնների անկու ծուր է դնում
և աղօթում: Հաւատի այս դրու-
թիւնը նա ցոյց պիտի տայ մեզ երեք
վէպերի մէջ, որոնցից մէկը «Lourdes»
(Լուրդ) լոյս տեսաւ անցեալ տարի:
Գեղարուեստական կողմից այդ վէպը
չի կարող մրցել նոյն հեղինակի, օ-
րինակ, Վոտորաձի կամ Վոտոր
Պատկարի հետ: Բայց որովհետեւ «Լուր-
դի» մէջ հեղինակը ամենափափուկ
հաղթան էր չափել և դուրս էր բե-
րի կաթիլների ամենայարգած սըր-
բալայրը (Լուրդ մի սրբաւոր է),
աննպաստ կերպով էր նկարագրել մի-
քանի բարձրաստիճան անձերի, ուստի
այդ վէպն անազին աղմուկ հանեց և,
ինչպէս յայտնի է, պապի բանարան-
քին արժանացաւ... Բայց, բարեբաղ-

ՍԱՐԻՎԱՄԻՇԻՑ.—Մայիսի 2-ին, երե-
կոյեան ժամը 8-ին Կարինից տեղա հա-
տաւ «Daily Telegraph»-ի թղթակից Է.
Կիլլոնը, ընդ առաջ էին գնացել բա-
ւական շատ մարդիկ: Պատուական հիւ-
րին իրենց տունն ընդունեցին կըր. Կ.
Ա. Մ. Իսահակեանները: Փառաւոր
հիւրասիրութիւնից յետոյ, պ. Կիլլոնին
ընծայեցին մի հայերէն պատկերազարդ
հին ձեռագիր, որ գրուած է մագաղաթի
վրայ, սրանից 100 տարի առաջ Կարի-
նում: Տանտիկիւնը նուրից օլու մի ու-
կեղծ գաւաթ և մի ձեռագործ վրան
հայերէն ուղղոյնի բառեր գրուած: Պ.
Կիլլոնն ուրախութեամբ ընդունեց ըն-
ծանքն և առաջ. Է. Կ. Է. Է. Է. Է. Է. Է.
ինչ չափազանց պատու է ք և դիտել ինչի համար.
բայց ևս դեռ ևս պարտքս չեմ կատարել
և պիտի աշխատեմ կատարել, ինչքան
որ ոյժ ունիմ: Մայիսի 3-ին, օրուայ ժամը
1 1/2-ին պատուական հիւրը ճանապարհ
ընկաւ գէպի Կարս:

Թիֆլիսի թիւթի սրբազան առաջ-
նորը մայիսի 9-ին գնաց այցելելու
վիճակները: Նախ պիտի այցելէ Թելու,
Աղնախ և Զաքարթալ:

Ռուսաց ս. սինոդը, Վերմ. Վեդ. Է.
տեղով, վերստին խնդրէ է յարուցել
Փուլթայի և Թիֆլիսի նահանգներում
գտնուած յունական վանքերի հոգին
առնել օտարերկրեայ հոգևոր անձերի
ձեռքից և յանձնել արքունի դանձարա-
նին:

ՇՈՒՆՈՒՑ.—Ձանգեապուրի գաւառում
աւագակապետ Նարին սարափ է ձը-
գել, այնպէս որ ոչ մի գիւղացի չի կո-
րողանում անից դուրս գալ. բացի դը-
րանից այս կողմերում դուրս են
եկել ուրիշ յայտնի աւագակներ ևս: Մա-
յիսի 5-ի գիշերուայ ժամը 12-ին, մեր
առաջին մասի պրիտուա պ. Իւան ձըգ-
նաւորեանին խմացում են տալիս, որ
մի հայ գերձակի տունը մի աւագակ
կայ, որը եկել է գիւնամթիւրը և ուսու-
լու պաշարեղէն գնելու: Պ. ձըգնաւորեա-

դարաւ, անցել է այն ժամանակը, երբ
Ներսիս Հոռնի պապերի խօսքով էր
չարժուում և երբ բանագրանքները կա-
րող էին ստիպել մարդկանց վրդակ ի-
րենց կարծիքները: Պապի այդ սխալ
քայլի շնորհիւ Վուրդ-ի անունն ա-
ւելի ևս բարձրացաւ և իբրեւ խորհու-
րած պտուղ տալի, քան սպտոնի
էր, տարածուեց:

Նոյն նիւթի մասին Զոլան գրելու է
ուրիշ երկու հատոր ևս. առաջինի անու-
նը լինելու է Հոռն, և երկրորդինը՝
Պարիս: Այժմ նա զբաղւում է Հոռն-ով.
զբա համար նա յատկապէս Հոռն էր
գնացել և ուսումնասիրել իրեն հարկա-
ւոր նիւթերը: Նա մեծ ցանկութիւն ու-
նէ և Լեոն Ժ. Բ. Բ. Բ. Բ. Բ. Բ. Բ. Բ.
բայց այդ բանը նրան չաջողուեց: Ան-
շուշտ, —ասում է Զոլան՝ ֆրանսիական
Վոլուա թիւթի խմբագրներից մէ-
կին, —շատ ուրախ կը լինէի, եթէ իրեն
տեսնէի, ոչ թէ, ինչպէս ասացին, հար-
ցումներ ուղղելու համար, այլ ուղղակի,
կենդանի տպաւորութիւն ստանալու, ի-
րեն աշխիս առաջ ունենալու համար:
Այս գործացումը չարուեց ինչ, ուստի
պարտաւոր եմ շատանալ լուսանկարնե-
րով և կենդանագիրներով, որ Հոռնի
մէջ հաւաքեցին: Զոլայի՝ պապին տես-
նելու այցելութի մեծ ցանկութիւնը բա-
ցարւում է նրանով, որ Լեոն Ժ. Բ. Բ. Բ. Բ. Բ. Բ. Բ.
պարտաւոր եմ շատանալ լուսանկարնե-
րով և կենդանագիրներով, որ Հոռնի
մէջ հաւաքեցին: Զոլայի՝ պապին տես-
նելու այցելութի մեծ ցանկութիւնը բա-
ցարւում է նրանով, որ Լեոն Ժ. Բ. Բ. Բ. Բ. Բ. Բ. Բ.

Զոլան, ինչպէս նախընթաց վէպերի
համար, նոյնպէս և Հոռն-ի համար
հաւաքել է բազմաթիւ պատմական,
տեղագրական և այլ տեղեկութիւններ,
նկարագրութիւններ, դոկումենտներ, ո-
րոնց ուսումնասիրութիւնով և դասա-
ւորութիւնով է զբաղւում այժմ: Հին,
միջին և նոր դարերի Հոռն է պա-

նը, այդ լսելով, իսկոյն շտապում
գերձակի տունը և տեսնում է, որ
թուրք աւագակը քնած է: Իսկոյն բըռ-
նում է. թուրքը ընդգիւծութիւն է ցոյ-
նալիս, բայց ձեռները կապտում են
ոտարկանատուն տանում, այնտեղ
ձեռներն ու տաները չղթայում են:
ձգեաւորեանը գիշերուայ ժամը 2-ի
գաւառապետի օգնականի մօտ է դը-
նում, խմացում է տալիս եղիւթի
մասին: Գաւառապետի օգնականը՝
աւագակի աղանաւը խմանալով՝ յա-
նում է, որ բռնուածն և նրա եղբայրն
ըր աւագակներ են, և թէ նրանց մասն
արդէն դուր կայ: Մայիսի 6-ին հայը
ուրախ էր ինքնաբերական բռնուած աւա-
գակին, որի ժամանակ իւր եղբայրների
տեղն ևս ասաց նա: Իրեւալ հայը, որ
բռնուած էր, բայց թողուեցաւ:

Դոյն տեղից.—Ահա մի քանի օր է
որ Երևանի թիւթի կեղծ ծխակ. զը-
րոյնների թիւթական տեսուչ հայր Բենի-
կարդեանը մեղ մօտ հիւր է, հայր
Սաթուհեանի մօտ: Արժանաւոր. հայր
Բենիկը մայիսի 5-ին հայր Սաթուհեա-
նի հետ կէսօրին Վաղանշեցոյ եկեղե-
ցին իջաւ, որտեղ պատարագին երգեց
և յետոյ Նարին Կայսերական Մեծու-
թեան ծննդեան տօնի առթիւ մար-
թանք կատարեցին: Ներկայ էին մեզ
զարդաների երկուսն անհերք, իրենց ու-
սուցիչներով և վարժարանից: Մայիսի
6-ին Վաղանշեցոյ եկեղեցում հայ
Բենիկը բաւական ազգու քարոզ խո-
սեց. եկեղեցում ներկայ էր խոռ-
բաղմութիւն՝ երկու սեւեղ բաղկացած:

Անգլիայում և Ամերիկայում միաժա-
մանակ լոյս է տեսնուել Ստէնլի Դի-
նոր գիրքը՝ Վիմ առաջին ճանապարհոր-
դութիւններն Ամերիկայում և Ասիայում
խորագրով: Իրեքը բաղկացած է լինե-
լու երկու հատորից: Առաջին հատորի
մէջ նկարագրուած է հնդկական երկու
պատեհագմանը 1867 թ., երկրորդի մէջ
—Սուէզի ջրանցի բացումը և Պարս-
կաստանի վրայով գէպի Վովկան կա-
տարած նրա ճանապարհորդութիւնը:

Րուսական իւր մէջ Զոլայի նոր վէպը
Հետաքրքրական է և հետեւեալ տեղի-
կութիւնները վէպի գործող անձեր
մասին. Վիմ առաջին ճանապարհոր-
դութիւնների մէջ միայն չորս ֆրանսիա-
ցի կայ՝ Պիլը Ֆրոման, Վուրդ-ի քա-
հանան, որ ոչ միայն Հոռն-ի մէջ պի-
տի երկայն այլ և իմ երկրորդ հատորին
«Պարիս»-ի մէջ, մի եւրոպացու, մի ծա-
նայ և վերջապէս մեր երկրի մի մեծ
անձնաւորութիւն, որի անունը չեմ ա-
լու: Միւս երեսուն և վեց անձնաւորու-
թիւնները խաղացի են և դրանց մէջ
կան թէ կղերականութեան աշխատե-
լու թէ քաղաքական անձեր, արքայա-
գէտներ ու հումանական ազնուականու-
թեան անդամներ:

Էմիլ Զոլան յոյս է յայտնում, որ ա-
ռաջիկայ հոկտեմբեր ամսին կաւարտի
իւր վէպը: Բաղմաթիւ վէպեր կան, ո-
րոնց գործողութիւնները յաւելած արա-
բում են կատարուում: Մասնաւորապէս
Ֆրանսիայում հռչակուած են Շատ-
րիանի արած Հոռնի նկարագրութիւն
ները Սրանից միքանի տարի առաջ
Պոլ Բուրժէն իրեն յատուկ չնորհալ
գրչով տուեց Հոռնի տեսարանների մի
քանի պատկերները Վոտուրիսի վէպի
մէջ: Այժմ, ուրեմն, Զոլան էլ նոյն քա-
ղաքի հետ է մեղ ծանօթացնելու. Նե-
տաքրքրական է համեմատել:

Զարմանալիս այն է, որ այժմ ընթի-
ցող վաղօրօք դիտէ, թէ գրուելով մի
պէս ինչ խնդրի մասին պէտք է խօսէ
ինչ պիտի նկարագրէ և այլն: Թէ որ
քան յարմարութիւն ունի fin de siècle
այս նորամուծութիւնը գրականական աշ-
խարհի մէջ—գաւ դուցէ ճաշակի խնդրի
է, ձգնարիւ է միայն այն, որ այդ նո-
սովորութիւնը մտցնի լուսաշաւանի
Միւսա Բերբերեան:

վերահաս պատերազմին և վաղահաս
հր հաղթարևուր մարդկանց բաղդի առ
շրջեց. Յոյս կայ, որ հանդուգեալի
ներն և ուղիւն իրենց սխրիւու ծրար
կրադործեն:

Լուսաւորութեան, առաջադիմութեան
կողմից Արեւի վիճակը աննախան
է և արժանի կարեկցութեան:

Վիճակը հովուած են չորս քահան
որոնցից երեքը խիստ ծերացած են:
բարանչիւր գիւղ ունի իւր անշուք
կեղեցիք. փոքր ի շատէ փայլու
Նեմմիթաւտ գիւղիկը:

Վիճակի ունի ներկայ 1894-95
տարւոնանց Հաւարիկ գիւղում մի
սեան դպրոց, որ իւր աննախան
հակաառողջապահական պայմաններ
խիստ ցաւալի դրութեան մեջ է:
լոցը չունի աղբիւրներ և իւրաքան
գիւղ թէ՛ իրեն պարտք պիտի հաս
նալիկեան մի նպաստաբար, բայց
քառասուն պատանուով չեն կար
նում նպաստի դպրոցին. բոլոր
րութիւնը մնացել է Հաւարիկ գիւ
աշակերտատէրերի վրայ. սակայն յա
բան է, որ այդպիսի պայմաններու
կարող մի դպրոց երկար գոյութիւն
ներառ, Հրաւիրում ենք Մարգարիտ
ընկ. քաղցր ուշադրութիւնը ան
դպրոցի վրայ:

Խանուար, Խալդան և Նեմմիթ
գիւղերը չեն օգտուում այդ դպր
մասամբ հեռաւորութեան և մասնա
աղքատութեան պատճառով:

Անհրաժեշտ է Խալդանում (Էրմ
Բաղար) բանալ մի դպրոց, յատու
երեք գիւղերի համար, որոնց բն
ների մեծամասնութիւնը կազմու
թուրքերը՝ պարսիկները: Այդ երեք
ղերը համարեա պարսկական գի
լինելով՝ ունեցել են իրենց քայք
աղցիցութիւնը հայի պարզ, ընտան
և հասարակական կեանքի վրայ:
սօր հայը մասամբ կոյցցել է իւր
նուրոյնութիւնը. Թուրքերին
տիրապետող լիզու է դառնի: Ընտ
ներում անգամ թուրքերէն են լսո
այն էլ վրաժ, մինչդեռ մայրենի
գուով արեւջին դժուարանում է
սրտի զգացմունքներն արտայայ
Քանիցս նախկին յաջորդները, մ
ւանդ Վահան վարդապետը (օր
անդամ) խրատել, հասկացրել, նոր
կարողացել, բայց դարձեալ չի յաջող
Այսպիսի եթէ չարունակուելու լի
օր առաջ այդ սպասմանցող յա
առաջն չառնել, միջանի տա
տարիներէից յետոյ կունենանք մի
թրքախօս հայ գիւղեր:

Քանի որ վերջը տարափոխիկ բ
ւորութիւն չէ ստացել, անհրաժե
սպեղանի դնել վրան, և այդ սպ
ներն կըլինի դպրոցը, որ իւր ծ
ներով կարող է արմատախիլ անկ
քի արմատը:

Այս ևս ասանք, որ այդ աղբ
գիւղերը չեն կարող մի կեղտոն
դպրոց պահել միացեալ ուժով,
ներանց կարողութիւնից շատ վեր
հրաժեշտ է մի կողմնակի օգնութի
այդ օգնութիւնը, հաղթարևուր ող
մարդկանց մայրենի լեզուի մոռ
լուն արգիւր եղողը, այդ խոր
միակ դարմանը—մինք մեղ թոյլ
տալիս ասել—կարող են տալ հա
ցեալ գեներալ Տոկոյնիկեանի գ
ւտառ այրին և իւր մարգասէր սրբ
Շաշա-բէկին:

Տոկոյնիկեանները Արեւի գաւա
նոյն, իսկ Խալդան գիւղի մօտ
ահագին կալուածներ, որ հիմա կ
վարում են հանդուգեալի այրին
գին. Իրանք երկուսն էլ իրենց մա
թիւրութեամբ, ողորմաշուքեամբ
ւստաանուութեամբ հայի և թուրք
մար պաշտելի էսպիներ են դարձիւ,
դէպ, բառիս բուն նշանակութեան
այդ բանը, եթէ չիմ սխալուած, մե
լուածատէրերի մեջ մեծ բաց
թիւն է:

Գ. Մ. Մարտիրոսեան

[illegible]

Типогр. О. А. Мелик-Шахназарянца Воронц. Набережн. Церковный домъ